

dések sem. Ennek a kérdésnek a szabályozására teljesen eleendő az, amit e tekintetben a német t. 13. §. tartalmaz.

Ceterum censeo: ne kommercialjunk; ne komplikáljunk; hagyjunk békét az öreg csődtörvényünknek a kérdés szabályozásánál, mert látjuk, hogy ily komplikálás mellett eddig nem tudtunk csődön kívüli megtámadási törvényhez jutni. Egyszerűsítsük a dolgot!

Szivleljék meg ezt azok, akik ily törvény megalkotását óhajtják.

Dr. Schuster Rudolf.

Védekezés a pénz értékleromlásából eredő károk ellen.

Részlet: Dr. Nyulászy Jánosnak a balatonfüredi ügyvédkongresszuson 1927. évi szeptember hó 24-én „A forgalom jogi akadályai“ cím alatt tartott előadásából.

Az a körülmény, hogy pénzünk a háboru alatt és a háboru után annyira leromlott, újra életrekelte a forgalom egy akadályát, mely a régmúlt idők jogászait ismételten foglalkoztatta, de amely feledésbe ment. Ez a pénzürtékállandóságának ügyleti biztosítása, a védekezés az ellen, hogy akkor, ha a pénz értéke leromlik, a hitelező ne szenvedjen kárt.

A probléma nagyon nehéz. Annak megfelelő megoldása nem annyira törvényhozási, nem is birói, mint inkább a gyakorlati jogélet és elsősorban a szerződéseket kötő ügyvédek és jogászok által megoldandó feladat.

Az abszolút korszakban általános volt az a kikötés, hogy pengő pénzben vagy jó értékű pénzben kell fizetni, mert az emberek még emlékeztek a devalvációra és a Kossuth-bankók idejére. Ezek a kikötések azonban lassan-lassan feledésbe mentek és csak egyik-másik régi család hosszú lejáratu szerződéseiben vagy alapítványok és más hasonló pénztáraknak még az abszolút korszakban keletkezett formuláiban találhatók. Érdekes, hogy a Curia az ilyen kikötést egy egyházközség kölcsönkövetelésének megítélésénél elégségesnek találta arra, hogy teljes valorizációt ítéljen meg.

A kérdés megoldása tehát látszólag nagyon egyszerű és a hitelező érdekeit egy ily általános kikötés teljesen megvédi.

A mult tapasztalatai azonban mást mutatnak. Hiszen a magyar állam még az aranyban vállalt kötelezettségek tekintetében is korlátozta a teljesítést. A korlátozás a 950/923. M. E. számú rendelet folytán bizonyos mértékig még ma is hatályban van, úgy hogy tekintettel arra a körülményre, hogy a Curia az objektív valorizációt egyes követelések tekintetében immár feltétlenül megítéli, aranykövetelés

esetén elvileg a helyzet kedvezőlenebb lehet a hitelezőre nézve, mint akkor, ha nem kötött ki aranyat.

Az érték állandóságának biztosítása tekintetében legyünk tisztában azzal is, hogy vannak egyesek, akik a francia jogi felfogásnak megfelelően hajlandók azt vitatni, hogy nem szabad akkor, ha a papírpénznek kényszerárfolyama van, aranyértéket kikötni és az ily kikötés nem hatályos, az esetleg a szerződés semmisségét eredményezi.

Vannak, akik azt vitatják, hogy a pengőértékről szóló törvény nem szól aranypengőről, aranypengő pénzt még ma sem vernek, így a pengő aranyértéke mamég nem köthető ki. Ezek azonban feledik azt, hogy az aranypengő elképzelhető mint számolási érték és feledik azt is, hogy a Nemzeti Bank alapszabályainak 82. §-a értelmében a pénzzolgáltatás aranyértékben kiköthető, az 1923 : XXXVIII. t.-c. a helyettesíthető ingók fedezetét képező jelzálogjogi bekebelezést épen azért engedi meg, hogy lehetővé tegye a pénzleromlás elleni védekezést.

Nem hiszem, hogy gyakorlatilag helyes volna a pénzérték állandóságának az áruindexre való vetítéssel történő biztosítása, hiszen láttuk, hogy a buzazáloglevelek és egyéb helyettesíthető ingóságok kikötése az infláció idejében nem vezetett kellő eredményre.

Leghelyesebbnek látszik a pénzérték leromlása elleni védekezés aranyra való vetítés, vagyis az aranyzáradék alkalmazása után.

Az ebben a kérdésben különböző államokban kifejlődött gyakorlatokat és különböző jogászai felfogásokat kitűnően ismerteti Dr. Nussbaum: „Das Geld“ című művében és az alábbi fejtegetések során én is részben az ő nyomán haladok.

Az aranyzáradék többféle lehet.

Egyik formája : az adós kötelezi magát arra, hogy az illető belföldi pénznem aranyérméiben, vagyis nálunk aranypengőt fizet ; ez az aranyérme kikötés (Goldmünzklausel).

A másik formula : az adós arra kötelezi magát, hogy ezen aranyérmék értékét fogja a megfelelő pénznemben teljesíteni ; ez az aranyérték záradék (Goldwertklausel).

A harmadik formula : az adós kötelezi magát arra, hogy bizonyos meghatározott súlyu finom aranyat, vagy pedig e finom aranyak mindenkori pénzbeli ellenértékét fogja szolgáltatni.

A negyedik formula : az adós sem nem belföldi aranyérme, sem annak értéke, sem finom arany, hanem kifejezetten valamely külföldi valuta aranyérméiben való fizetésre (aranydollár, aranyfont) kötelezi magát.

Szokásos volt végül a háború előtt az oly kikötés, hogy az

érmeperitás alapján megállapították, hogy hány font, márka vagy frank felel meg a koronában vállalt kötelezettségnek s az értékpapír kibocsátója a fizetés helyén az ezen paritásnak megfelelő összegnek, a teljesítés helyén érvényes pénznemben leendő fizetésére kötelezte magát.

Az első két formula tekintetében a tulnyomó felfogás szerint akkor, ha az első teljesítése lehetetlenné válik, s nem szabad aranyérméket szállítani, abból a második formula alakul ki : az adós köteles az aranyérmék értékét szolgáltatni épen úgy, mint bármely dologszolgáltatási kötelezettségnél, a dologszolgáltatás helyébe lehetetlenülés esetén vagy a végrehajtási és csődeljárás során a szolgáltatni köteles dolog pénzbeli ellenértéke lép. E tétel helyességét azonban a papírpénz kényszerárfolyama esetére a franciák kétségbevonták és a Reichsgericht sem követte azt.

Látszat szerint az első formula, a Goldmünzklausel a legmegfelelőbb. Pedig ez téves. Akkor ugyanis, ha a papírpénznek kényszerárfolyama van, ezzel együtt jár a hitelezőre nézve az elfogadási kényszer és ő köteles elfogadni az aranypénzért a papírpénzt. Valószínűbb, hogy a másik formula a hitelezőnek több biztonságot nyújt, mert kevésbé valószínű, hogy akkor, amidőn a lerovó pénznem tekintetében korlátokat állít fel a törvényhozás, a kirovó pénznemre nézve is állíttassanak fel korlátok. Hiszen módunkban van a tartozást pl. buzára vagy más helyettesíthető ingóságra is vetíteni és ekként védeni meg a hitelező érdekeit a pénzleromlásból eredő károsodással szemben. (Az adós kiuzsorázásának veszélye ellen természetesen más módon, az uzoratórvény segítségével kell védekezni.)

Az aranyzáradék különösen nagy jelentőségű a jelzálogjog, a hosszú lejáratu haszonbérleti és járadékszerződéseknel, ugyszintén az életbiztosításoknál. Az itt előállható komplikációkat mintegy sűrítve láthatjuk abban a vitában, mely a német jelzálogos adósok és a svájci aranyhitelezők között játszódott le.

A német joggyakorlat szerint a Goldmünzklausel, az érmezáradék telekkönyvileg biztosítható, ellenben a Geldwertklausel, az értékzáradék nem kebelezhető be, mert ez esetben a tartozás nem szól összegszerűleg meghatározott pénzre. A svájci bankok és biztosítók a németeknek nyújtott jelzálogkölesönöket ez okból mind mint aranyérme-kölesönöket kebeleztették be. A világháboru kitörésekor az aranyszolgáltatást a német kormány eltiltotta, a német bíróságok pedig a papírpénz kényszerárfolyama alapján aranyérme helyett csak a papírpénzt ítélték meg és nem tekintették az érmezáradékban bennfoglaltnak az értékzáradékot is. E herce-hurcának az lett a vége, hogy a német állam egyességet kötött a svájciakkal. Ebben az egyességben elismerte az aranyérme kikötésének érték-kikötés jellegét.

A kötött egyességet a német bíróságok ismét akként értelmezték, hogy az csak a személyi adóra vonatkozik és a lekötött jelzálog nem felel az arany értékért. Az ebből eredő ellentéteknek azután véget vetett az 1923-ban kötött egyesség, mely a dologi felelősséget is megállapította.

A német gyakorlat ezidőszert az u. n. finom aranyzáradékkal dolgozik. Egyszerűség kedvéért idézem a német bankkegyesület intern használatra rendelt Formularien Buch-jából az idevonatkozó utasítást:

„Die Eintragung einer auf Feingold lautenden Hypothek oder Grundschuld vollzieht sich in denselben Formen wie eine auf Reichsmark lautende; die nachstehenden Formulare können also auch dafür benutzt werden, nur ist darin an Stelle der Reichsmarkbeträge der Gegenwert von X Gramm Feingold einzusetzen, also etwa :

Ich beantrage auf dem im Grundbuch des AmtsgerichtsBd.Bl.....verzeichneten Grundstück die Eintragung einer Grundschuld in Höhe (Sicherungshypothek zum Höchstbetrage) des Gegenwertes von X g. Feingold.

„Bei der Bemessung der Goldmenge ist zu berücksichtigen, dass 2790 RM einem Kilogramm Feingold entsprechen. Es empfiehlt sich, dabei eine kleine Marge einzuhalten, also beispielsweise für einen Kredit von 20.000 Reichsmark eine Hypothek oder Grundschuld über 7, 4 kg. Feingold eintragen zu lassen. Ein Brief kann für Hypotheken oder Grundschulden, die auf den Gegenwert von Feingold lauten, ebenso wie für Reichsmarkhypotheken oder Grundschulden gebildet werden. Auch für den Fall der Zwangsversteigerung des belasteten Grundstücke ergeben sich keine Schwierigkeiten; die Feingold-Hypothek bleibt wie eine gewöhnliche Hypothek je nachdem bestehen, und falls sie von dem Ersteher des Grundstücks ausgezahlt werden muss, bestimmt sich der zu zahlende Betrag auf Grund des letzten Preises, der nach Massgabe des Inhalts des Rechts amtlich festgestellt ist. Dies ist bei der auf Feingold lautenden Hypothek gemäss § 2 der Verordnung zur Durchführung des erwähnten Gesetzes der vom Reichswirtschaftsminister oder der von ihm bestimmten Stelle (gegenwärtig der Devisenbeschaffungsstelle G.m.b.H. in Berlin) im Reichsanzeiger regelmässig wöchentlich bekanntgegebene Londoner Goldpreis; dabei erfolgt die Umrechnung in die deutsche Währung nach dem Mittelkurs der Berliner Börse auf Grund der letzten amtlichen Notierung vor dem Tage, der für die Berechnung der Kapital-, Tilgungs- und Zinsbeträge sowie der sonstigen Nebenleistungen massgebend ist. Dabei empfiehlt sich der Zusatz zur Eintragungsbewilligung: „Für die Berechnung des Feingoldpreises gilt der Tag der Rückzahlung des Kredits als Stichtag.“ Eine behördliche Genehmigung zur Eintragung von Feingoldhypotheken ist nicht erforderlich.“

Nálunk ezidőszerint még többféle formula van szokásban.

A kérdés legelső alkalommal akkor vált akuttá, midőn az amerikai és a londoni pénzpiacon helyeztünk el zálogleveleket, melyek aranydollárra szoltak és ebből folyólag a józan pénzpoltika szerint a fedezetül szolgáló kötelezvényeknek is ekként kellett szólniok :

A vonatkozó kötvényszáradék következőleg hangzik :

„Ahol a jelen kötelezvényben dollárról vagy aranydollárról van szó, az Északamerikai Egyesült-Államok aranydollárja értendő, mely a 15.0463 gramm szinaranyat tartalmazó tizedolláros aranyérmének egy tizedrésze. Ha a hitelező a valóságos aranyfizetés helyett akár egy ízben, akár ismételten elfogadná teljesítésül az aranydollárnak ellenértékét, ezáltal nem mond le a jövőre nézve a valóságos aranyfizetésről.

Ha valamely jogszabály folytán a hitelező köteles volna arra, hogy a fizetést vagy fizetéseket törvényes fizetési eszközökben fogadja el és a fizetés idejében az aranydollár hivatalos árfolyama az esedékesség napján érvényben volt árfolyamnál kisebb, az esedékesség napján érvényben volt áruárfolyamot köteles adós megfizetni, ha ellenben a fizetés idejében érvényes áruárfolyam az esedékesség napján érvényben volt áruárfolyamnál nagyobb, úgy a fizetés idejében érvényes áruárfolyamot köteles adós megfizetni.

Tudomásul veszi adós, hogy a hitelező intézet a jelen kölcsön finanszírozása érdekében vállalt kötelezettségét feltétlen valóságos aranydollárban külföldön köteles teljesíteni.

Amennyiben adós az ezen kötelezvény alapján valóságos aranydollárban eszközözlendő fizetéseket bármi okból nem ebben a pénznemben teljesítené és ebből az intézet terhére különbözet állna be, úgy adós ezt a különbözetet tőkétartozásának járuléka gyanánt a hitelező intézetnek közlés után 15 napon belül megfizetni tartozik”.

Ennek a formulának előnyei és hátrányai már a fentiekből kitűnnek. Ez alkalmazható és alkalmazandó mindaddig, amíg aranydollárban kell zálogleveleket kibocsátanunk, azonban fontos állami érdek fűződik ahhoz, hogy lehetőleg hazai pénznem használtassék fel minden pénztartozás kifejezésére, mert az a hazai pénz jelentőségét és állandóságát fokozza.

Az 1923 : XXXVIII. t.-c. módot ad a helyettesíthető ingókra vonatkozó jelzálogjogi bejegyzésre és így arra, hogy súly szerint meghatározott aranyat kebelezhessünk be. Vagyis tegyük azt, amit most a német praxis követ, mely súly szerint meghatározott finom aranyat kebeleztet be azzal, hogy a finom aranyak a londoni tőzsdén jegyzett árfolyama irányadó, mely árfolyamot hetenként köteles közölni a Reichswirtschaftsminister, vagy az általa erre a célra kijelölt közeg és e közlés alapján lesz mindenkor folyó pénzben az érték a berlini tőzsde középárfolyama alapján átszámítva.

A mi gyakorlatunk azonban ezt nem fogadta el. A finom aranyat nálunk nem jegyzik. A londoni tőzsdére való visszavezetés számos komplikációkra ad okot épen úgy, mint a tulajdonkép sűrített aranyklauzulát tartalmazó takarékkorona kiszámítása.

Egy — hogy úgy mondjam, — mindennapi használatra alkalmas formula volna a következő :

„Köteles vagyok tartozásomat, úgy a tőkét mint annak összes járulékait a pengő mai értékében megfizetni, vagyis annyi pengőt, vagy az esetleg helyébe lévő más törvényes pénzből annyit fizetni, mint amennyinek szabadforgalombeli aranyértéke a tényleges fizetés napján tartozásom mai aranyértékével pengőnként 0.26315789 grammal egyenlő”.

Ez a szöveg nem beszél aranypengőről, miután az még nincs. Nem érme-kikötés, hanem csakis a kirovó pénz aranyértékének biztosítása. A hitelező nem kérhet és nem kaphat mást, mint folyó pénzt. Hátránya ennek a kikötésnek, hogy az aranyértékre való hivatkozás a telekkönyvben ebben a formában nem vihető keresztül és így dologi biztosítékot az ezen formula alapján történt jelzálogi bekebelezés ezidőszerint nem nyújt.

Dr. Pösch Gyula a következő szöveget ajánlja :

„Aranypengő alatt úgy ebben a pontban, mint a jelen kötelezvényben mindenütt az 1925. évi XXXV. t.-c. 4. §-ának meghatározott, 5.2631578 gramm színaranyat tartalmazó arany értékpénznek $\frac{1}{20}$ -ad része értendő. Mindaddig, amíg a törvényes fizetési eszköz jellegével bíró egyéb magyar pénzért a szabad forgalomban az arany értékpénz névértéken beszerezhető, avagy az értékkülönbség nem nagyobb $\frac{1}{2}\%$ -nál, az adós kötelezettségeit az imént említett egyéb pénzzel is leróhatja. Mihelyt azonban az értékkülönbség a $\frac{1}{2}\%$ -ot meghaladja, a hitelező saját választása szerint vagy ragaszkodhatik a valóságos aranypénzben való fizetéshez, vagy pedig azt követelheti, hogy az adós olyan összegű törvényes fizetési eszközt fizessen le kezeihez, amelyért az esedékes fizetés névértékének megfelelő aranypengő értékpénz valósággal beszerezhető.”

Ennek az a hátránya, hogy akkor, ha aranypengőt nem lehet beszerezni, vagy abban nem lehet teljesíteni, nincs meghatározva mi lesz az elszámolási alap.

Sokkal helyesebb és szabatosabb dr. Sichermann Bernát álta javasolt és a TÉBE által elfogadott formula, mely a következőleg szól :

„A fizetést a pengőértéknek — pengőnként 0.26315789 gramm finom aranyat tartalmazó — aranyérméiben tartoz $\frac{unk}{om}$ teljesíteni, de teljesíthet $\frac{jük}{em}$ azt a váltópénzre fennálló korlátok fenntartásával más magyar törvényes fizetési eszköz akként megállapított összegével, hogy az aranypengőben fizetendő összeg előbb átszámítandó a mindenkori ércparitás alapján a hitelező által választott valamely külföldi európai vagy észak-amerikai aranyértékű pénznemre és az így kiszámított összeg számítandó át a tényleges fizetés napját megelőző napon a budapesti tőzsdén a választott pénznem tekintetében jegyzett áruárfolyam szerint a felajánlott magyar törvényes fizetési eszközre.”*

*) Dr. Sichermann Bernát által kidolgozott s a TÉBE-bankok által alkalmazott üzleti határozmányok s formulák kiváló példái annak, hogy az ügyvéd mily sokat tehet egyes jogintézmények megszüldítésére s kiépítésére körül megfelelő szerződési formulákkal.

Ez a szöveg aranypengőről beszél. Pengő aranyérme ugyan ma még nincs, de azért az mint számolási érték, mint kirovó pénznem szerepelhet. A formula számol azzal is, hogy akkor, ha aranyérme nincs, vagy abban nem lehet teljesíteni, úgy az adóst, mint a hitelezőt egyáltalán megilleti a substitutio joga. A lerovásnak nem kell aranyérmében történnie. Az történhetik folyó pénzben is. Gondoskodik a formula arról is, hogy az aranyérme ellenértéke miként állapíttassék meg a külföldi valután át. Ha komplikálnak látja valaki ezt, úgy helyettesítheti a következő szöveggel: „...akként megállapított összegével, hogy azon beszerezhető legyen az érmeperitás alapján egyenértékű és a hitelező által kijelölendő külföldi valuta”.

A kazuisztika teljessége kedvéért közlöm a Sichermann-féle formulának további folytatólagos rendelkezéseit is :

„Amennyiben a tényleges fizetés nem az esedékesség napján történék és a felajánlott magyar törvényes fizetési eszköz árfolyama a hitelező által választott tőzsdén vagy piacon időközben emelkedett volna, az átszámítás alapjául az esedékesség napjának árfolyama veendő.

Mindaddig, míg a törvény vagy hatósági intézkedés az arany- vagy külföldi pénznemek beszerzését vagy fizetéseknek külföldön akár belföldi, akár külföldi pénznemekben való teljesítését, vagy devizáknak vagy pénznek külföldre való kivitelét vagy átutalását, avagy az első bekezdések szerinti átszámítását gátolja, vagy engedélyhez köti : a hitelező beleegyezése nélkül ezen kölcsönre sem töke-, sem kamattörlesztést nem esz-
közlhet $\frac{\ddot{u}nk}{ek}$; az ezen beleegyezés hiányában törlesztetlenül maradt lejárt tőkerészleteket és kamatokat kötel $\frac{esek}{es}$ lesz $\frac{\ddot{u}nk}{ek}$ az említett intézkedés hatályának megszűnésével a hitelező felhívásának postára adásától számított 15 nap alatt az egyes összegek kötvényszerű esedékességétől folyó, az 1. pontban megállapított kamatláb szerint számítandó kamattal együtt megfizetni.”

Természetes, hogy a bekebelezés ebben az esetben aranypengőre szólna.

Előadásom során utaltam arra, hogy a forgalom jogi akadályainak elhárítása elsőrendű érdek és hogy e tekintetben nem csupán a jogalkotás és a bíróság, hanem mi ügyvédek is sokat tehetünk a forgalmi élet igényeinek megfelelő szövegek megalkotása és azoknak lehetőleg általános egységes használata útján. A jog midőn megszületik és kifejlődik, tulajdonképpen az ügyletekben születik meg és a bíróság elé már csak akkor kerül, midőn az ellentétek kiéleződnek.

Dr. Nyulászzy János.